

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมเพื่อสังคมที่ยั่งยืนด้วยแบบจำลองจตุภาคีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเรียงตามลำดับข้อมูลการดำเนินงานเครือข่ายแบบจตุภาคีในประเทศไทยทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผู้วิจัยได้ศึกษา 5 เครือข่าย จากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง และเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง จากนั้นจึงสรุปสาระสำคัญของแต่ละ โครงการเพื่อเปรียบเทียบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัยร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1 เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาครัฐ

จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทยพบว่า เครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาครัฐมี 2 ลักษณะ ได้แก่ เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นจากพระราชดำริ และเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของภาครัฐ ซึ่งตัวอย่างโครงการที่ยกมาเป็นกรณีศึกษานั้น ได้แก่ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ และ โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา ซึ่งทั้ง 2 เครือข่ายนี้มีความแตกต่างกันที่จุดเริ่มต้น โดยโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำรินั้นเป็นโครงการที่ริเริ่มมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในขณะที่โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา ริเริ่มขึ้นจากสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (สวทน.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าภาพหลักในการริเริ่มดำเนินงานก็ยังคงถือเป็นการดำเนินงานหน่วยงาน โดยภาครัฐ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานเครือข่ายดังนี้

4.1.1 โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ

1. แนวคิดริเริ่มในการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เป็นโครงการ 1 ใน 4000 โครงการที่เกิดขึ้นจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเมื่อครั้งที่พระองค์ประทับที่วังไกลกังวลได้มีพระราชประสงค์ให้นำมันเทศที่ชาวบ้านนำมาถวายวางไว้บนตาชั่งแบบโบราณ ต่อมาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังวังไกลกังวลอีกครั้งจึงพบว่า มันเทศที่วางไว้บนตาชั่งมีใบงอกออกมา จึงรับสั่งให้นำหัวมันดินนั้นไป

แยกกระถางปลูกไว้ในขณะเดียวกันก็ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาเรื่องพื้นที่และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนท่ายาง จึงมีพระราชดำรัสให้กองงานส่วนพระองค์จัดหาพื้นที่เพื่อทดลองปลูกมันเทศ โดยจัดซื้อที่ดินด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จากรายการ บริเวณบ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี รวมเนื้อที่ทั้งหมด 250 ไร่ จากนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ภาครัฐเข้าพัฒนาพื้นที่และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน และเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ จึงเกิดโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริขึ้นเป็นโครงการตัวอย่างด้านการเกษตร รวบรวมพันธุ์พืชเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และพื้นที่ใกล้เคียงมาปลูกไว้ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2552 เป็นต้นมา ดังบทสัมภาษณ์ของคุณธรรม ต้องาม ที่กล่าวว่า

“...ลุงอยู่ในพื้นที่มานานแล้ว ก่อนที่พระองค์ท่านจะมาซื้อที่อีก แต่ก่อนพื้นที่แถวนี้แห้งแล้ง ปลูกอะไรก็ไม่ดี เราชาวบ้านอยู่กันอย่างลำบาก หลังจากทีในหลวงทรงเห็นพื้นที่ดินบริเวณนี้ไม่ดี แห้งแล้ง ไม่สามารถทำการเกษตรได้เลย ในหลวงเข้ามาทำให้ใช้หญ้าแฝกในการแก้ปัญหาดิน ทำให้ดินบริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ ท่านก็ถ่ายทอดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้ชาวบ้านให้มีการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด พยายามเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เกิดจากการเอาพระราชหฤทัยใส่ของในหลวงที่ทรงมีต่อเกษตรกร ในการพัฒนาส่งเสริมพัฒนาอาชีพเกษตรกรมาให้ประสบความสำเร็จ และสามารถเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัวได้อย่างยั่งยืน...”

2. เป้าหมายการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริเป็นโครงการที่ดำเนินงานเพื่อการสนองพระราชประสงค์ และพระราชดำริ เป้าหมายในการดำเนินงานมีความชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น คือการดำเนินเครือข่ายให้เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชเศรษฐกิจในอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้คัดเลือกพันธุ์พืชท้องถิ่นที่ดีที่สุดมาปลูกรวบรวมไว้และมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงได้เข้ามาร่วมกันเพาะปลูก บำรุงดูแลรักษา และแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นตามวิถีการดำรงชีวิต มุ่งหวังในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ

3. โครงสร้างการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยภาครัฐ จึงทำให้โครงสร้างการบริหารงานมีรูปแบบโครงสร้างเฉพาะของภาครัฐที่มีการรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง มีลำดับขั้นตอนการ

ดำเนินงานที่ต้องเป็นไปตามกระบวนการและกลไกการดำเนินงานของรัฐ ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเครือข่ายจะมีการติดต่อประสานงานผ่านหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการ ดังบทสัมภาษณ์คุณธรรม ต่อมาม ที่กล่าวว่า

“...ถ้าถามถึงเรื่องโครงสร้างการดำเนินงาน ที่นี้เรามีท่านคิธร เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ก็มีนักวิชาการกรมต่างๆมาร่วมกันทำงาน กระบวนการต่างๆก็เหมือนหน่วยงานของรัฐ แต่อย่างหนึ่งที่เราปฏิบัติเสมอมาคือ เราทำงานกันแบบพี่น้อง ทุกคนสนิทกัน ชาวบ้าน เกษตรกร เจ้าหน้าที่ แม้แต่พระองค์ท่าน เวลาท่านเสด็จมาที่นี้ท่านก็เข้าไปที่แปลงเกษตรเอง ไม่ต้องให้ใครตั้งขบวนเสด็จรับท่านจะรับสั่งไว้ เพราะฉะนั้นคนที่เข้าเฝ้าได้ก็คือคนที่ทำงานจริงๆเท่านั้น นอกจากนี้สมัยที่โครงการนี้เกิดขึ้นใหม่ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งให้ราษฎรไปลงทะเบียนเป็นเกษตรกรของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งในหลวงก็เป็นเกษตรกรในจังหวัดเพชรบุรีด้วย...”

4. กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการซึ่งห้วมนตามพระราชดำริเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านกระบวนการทำงานของโครงการ ริเริ่มจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีความห่วงใยพสกนิกรชาวไทย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กองงานส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง และหน่วยงานภาครัฐเข้าพัฒนาพื้นที่ คุณคิธร วัชรโรทัย ในฐานะผู้อำนวยการกองงานส่วนพระองค์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการ แสดงให้เห็นว่าในฐานะของภาครัฐมีความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งโครงการซึ่งห้วมนตามพระราชดำริ ในกระบวนการดำเนินงานจึงมีการวิเคราะห์บริบทของท้องถิ่นหรือพื้นที่ว่าประสบปัญหาด้านใดบ้าง และมีข้อดีในส่วนใด จากนั้นจึงเริ่มมีการแสวงหาทีมงานหรือพันธมิตรที่เกี่ยวข้องเพื่อเริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน โดยดำเนินงานผ่านบทบาทของแต่ละภาคส่วน ได้แก่ภาครัฐซึ่งเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งเครือข่ายจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณการดำเนินงาน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน โครงการโดยจัดสร้างสาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกภายในโครงการ วิจัยดิน วิจัยทางด้านการเกษตรเพื่อหาทางออกของปัญหาพื้นที่ ภาคเอกชนและภาคการศึกษาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นทั้งการให้ชุมชนสร้าง สรรค์ผลงานนวัตกรรมเอง และหยิบยื่นผลงานให้แก่ชุมชนเช่น การนำเสนอเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นแปลงสาธิตการปลูกข้าว ปลูกมัน เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการต่อยอดการเกษตรให้กับชุมชน และยังมีส่วนกระตุ้นกระบวนการสร้างสรรค์การทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมาชิกในชุมชนหรือเกษตรกร และภาคประชาชนจะเป็นผู้จัดการแปลงเกษตรด้วยตนเอง โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดสู่กระบวนการดำเนินงาน รวมถึงเรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ดำเนินงานอย่าง

สัมพันธ์กัน และสนิทสนมกันเสมือนพี่น้อง อีกทั้งในการดำเนินงานยังมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ ดังบทสัมภาษณ์ของ คุณศรธรรม ต่อมาม ที่กล่าวว่า

“...แรกเริ่มเดิมทีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทับที่วังไกลกังวล และมีพระราชดำริให้ท่านคิสร ทานเป็น ผอ.กองงานส่วนพระองค์เป็นผู้ดำเนินงานทั้งหมด จัดซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าวเพื่อปลูกมันเทศ สุดท้ายได้มาซื้อที่ดินบริเวณเขากระปุกซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ถ้าถามว่าทำไมต้องเป็นที่นี่ ก็เพราะว่าเป็นบริเวณพื้นที่ดินที่ต้องถือว่าเป็นการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของคณะทำงาน เพราะเป็นบริเวณที่ดินที่แห้งแล้ง ถือว่าแห้งแล้งที่สุดในท่าทางที่ว่าให้เกิดภาวะฝนแล้งมากๆ แต่ศักยภาพที่แปลกที่สุดคือมีลม ลมดี เพราะมันอยู่ในหุบเขา เพราะฉะนั้นคณะทำงานเลยเสนอการติดตั้งกังหันลมในการผลิตกระแสไฟฟ้า ณ เวลานี้ในประเทศไทยมีการทำโครงการ wind farm หลายที่ แต่มีที่นี้ที่เดียวที่เป็น โครงการใหญ่ มี 20 ตัว ผลิตได้ 100 kW ผลิตใช้ใน โครงการ และจำหน่ายด้วย หลังจากนั้นในหลวงก็เสด็จมาเปิดครั้งแรก ต้องเรียนให้ทราบว่า โครงการชั่งหัวมันเป็นพื้นที่ส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นให้มีการปลูกพืชท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรี พืชผักสวนครัว ได้แก่ มะเขือเทศ มะเขือเปราะ พริกพันธุ์ชูเปอร่า สอดกะเพรา โหระพา มะนาวแป้น ผักชี ผลไม้ได้แก่ สับปะรด แก้วมังกร มะละกอแขกดำ มะพร้าว น้ำหอม กล้วยน้ำว้า กล้วยหักมุก และชมพูเพชรสายรุ้ง พืชเศรษฐกิจได้แก่ อ้อยโรงงาน มันเทศญี่ปุ่น มันเทศออสเตรเลียมันต่อเผือก มันปิ้ง หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ยางนา ยางพารา ทั้งหมดทั้งสิ้นเรามีเจตนาให้ราษฎรในพื้นที่อำเภอทำอย่างทั้งอำเภอเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ การเกษตร หมายความว่าเอาความรู้ของราษฎรที่เขาเป็นกลุ่มเกษตรกร เช่น ผู้ปลูกมะนาว หน่อไม้ฝรั่ง มะเขือเทศ พริก มะม่วง มะพร้าว ในแต่ละกลุ่มเขาก็จะเอาภูมิปัญญาของเขาเข้ามาให้กับใน โครงการเข้ามาดูแลโครงการร่วมกับนักวิชาการเราจากกระทรวงเกษตร รวมทั้งเจ้าหน้าที่เราที่เข้ามาร่วมพัฒนา ที่มากไปกว่านั้นคือการทำเกษตรครบวงจร คือที่นี่เป็นฝ่ายผลิต ผลิตตามความต้องการของตลาด ซึ่งก็คือการจัดจำหน่ายผ่านร้านไกลเค้นเพลส แรกเริ่มเดิมทีก็มีปัญหาที่ระบบน้ำ กรมชลประทานเลยเข้ามาจัดการ ทำให้มีการบริหารจัดการด้านชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงอ่างเก็บน้ำหนองเสือให้สามารถเก็บกักน้ำได้ และปรับปรุงระบบส่งน้ำมาใช้ภายในโครงการโดยดำเนินงานขุดสระน้ำ จำนวน 2 แห่ง พร้อมติดตั้งระบบกระจายน้ำไปหล่อเลี้ยงการเพาะปลูกและการปศุสัตว์ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งดำเนินงานขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล หลังจากนั้นก็มีหน่วยงานรัฐอีกหลายหน่วยเข้ามา ตรงนี้เราได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอีกหลายหน่วยงาน เช่น กรมทางหลวงชนบท กองพันบริการ ช.พัน 111 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ที่ 13 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดเพชรบุรี กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร มาร่วมกันสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

สาธารณูปโภคในโครงการ ร่วมมือร่วมใจกันทำ ก่อนหน้านี้ก็มีหน่วยงานเอกชนอย่างเช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ เข้ามานำเสนอแปลงสาธิตการปลูกยางพาราที่ทันสมัย และนำเสนอแปลงสาธิตนาข้าว ทดลองแบบใช้น้ำบังคับให้ได้ผลผลิตสูงและลดต้นทุนการผลิต เครือไทยเบรฟก็มาแสดงแปลงสาธิตวิธีการปลูกมัน สลับกับการปลูกข้าว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ก็มานำเสนอแปลงสาธิตการเกษตรแบบผสมผสาน สำหรับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงในพื้นที่จำกัดเพียง 1 ไร่ และเงินลงทุน 100,000 บาท รวมทั้งการเพาะเลี้ยงไส้เดือนเพื่อประโยชน์ในการผลิตปุ๋ยบำรุงดิน และเป็นรายได้เสริมของเกษตรกรที่สนใจ แล้วก็มีอีกหลายหน่วยงานนะที่เข้ามาช่วยๆกันทำ ซึ่งการดำเนินงานภายใน โครงการเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการเพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าที่สุด และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับประชาชน...”

5. ผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากกระบวนการดำเนินงานของเครือข่าย ภายใต้บทบาทการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนพบว่า พื้นที่บริเวณโครงการ ชั่งห้วมันตามพระราชดำริ ได้รับการฟื้นฟู มีการวาง โครงสร้างระบบ สาธารณูปโภคใหม่ซึ่งได้แก่ระบบชลประทานทำให้มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรและใช้ใน โครงการ ระบบการคมนาคมที่สะดวกทำให้สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย ระบบพลังงานใน โครงการที่มีการติดตั้งกังหันลม และแผงพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อผลิตไฟฟ้าใช้ใน โครงการและส่งขายให้กับ การไฟฟ้าเป็นต้น ที่สำคัญคือ พื้นที่การเกษตรได้รับการฟื้นฟูโดยกระบวนการทำงานของนักวิชาการที่ มาจากทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน ทำให้ชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนสามารถทำ การเกษตรและปศุสัตว์ได้ ส่งผลต่อการสร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพความ เข้มแข็งของชุมชน

รูปที่ 4.1 โครงการชั่งห้วมันตามพระราชดำริ

รูปที่ 4.2 ท่งกังหันลมสำหรับผลิตกระแสไฟฟ้า

รูปที่ 4.3 แปลงเกษตรสำหรับปลูกพืชสวนครัว

6. การขยายผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือของโครงการซึ่งห้วมนั้นตามพระราชดำริพบว่า การดำเนินงานเครือข่ายสามารถขยายผลการดำเนินงาน ไปยังชุมชนข้างเคียงผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานภายในแปลงเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่การเกษตรของชุมชนข้างเคียง ชุมชนอื่นๆที่ได้เห็นต้นแบบการดำเนินงานก็จะนำไปลองปฏิบัติ ทำให้เกิดการขยายผลในลักษณะลูกโซ่จนเกิดการพัฒนาพื้นที่จนถึงในระดับจังหวัด ดังบทสัมภาษณ์ของ คุณศรธรรม ต้องาม ที่กล่าวว่า

“...การขยายผล ต้องบอกก่อนว่า โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เปรียบเสมือนโครงการต้นแบบ จัดตั้งเพื่อให้ชาวบ้าน แยกไปใครมาได้มาเรียนรู้วิธีการเกษตรแบบบูรณาการ เรารวบรวมพันธุ์พืชของ ทั้งเพชรบุรีมาเพาะปลูกและวิจัยกันที่นี่ ชาวบ้านชุมชนอื่นเขาเห็น เขาก็ลองเอาไปทำตามๆกัน จาก ชุมชนหนึ่งไปอีกชุมชนหนึ่ง ส่งต่อความรู้และวิธีการกันไปเรื่อยๆ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีก็เกิดการ พัฒนา และเจริญไปพร้อมๆกัน...”

7. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายที่พบใน โครงการชั่งหัวมัน ได้แก่ การที่ทุกภาคส่วน มองเห็นเป้าหมายร่วมกัน เห็นถึงประโยชน์จากการดำเนินงานร่วมกันจึงก่อให้เกิดแรงจูงใจในการ ร่วมดำเนินงานเครือข่ายร่วมกันอย่างบูรณาการ ทุกฝ่ายยอมรับข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกัน ประกอบกับความสามัคคีของสมาชิกในเครือข่าย และที่สำคัญเป็นเพราะผู้นำโครงการซึ่งก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีความเข้าใจในบริบทของชุมชนและสังคม อีกทั้งยังเป็นผู้นำที่พสก นิกรชาวไทยให้ความจงรักภักดี ส่งผลให้ทุกภาคส่วนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมแบ่งปันทรัพยากรและองค์ ความรู้ร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดความสำเร็จในการร่วมเครือข่าย ดัง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่งที่ว่า

“...คนที่ไปดูก็เห็นได้ว่า เริ่มต้นด้วยไม่มีอะไรเลย แต่ว่าต่อมาภายในวันเดียวทุกคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นก็ เข้าใจว่าต้องช่วยกัน และยังในสมัยนี้ ในระยะนี้ เราต้องร่วมมือกันทำ เพราะว่าถ้าไม่มีการร่วมมือกันก็ ไม่ก้าวหน้า ไม่มีความก้าวหน้า ฉะนั้นการที่ท่านได้ทำแล้วมีความก้าวหน้านี้เป็นสิ่งดีมาก หลักการก็ อยู่ที่ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน แต่ก่อนนั้นเคยเห็นว่าการที่ทำมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งทำ แล้วก็ทำให้ ก้าวหน้า แต่อันนั้นมันไม่ใช่กลุ่มหนึ่ง มันทั้งหมดรวมกันทำ และมีความก้าวหน้าแน่นอน อันนี้ก็เป็ นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นสิ่งที่ทำให้มีความหวัง มีความหวังว่าประเทศชาติจะก้าวหน้า ประเทศชาติจะ มี ความสำเร็จ...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 21 สิงหาคม 2552)

และบทสัมภาษณ์คุณศรธรรม ต้องาม ที่กล่าวไว้ว่า “...ท่านดิศธร วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวัง ได้บอกไว้ว่า จริงๆแล้ว ที่นี้ไม่ใช่เรื่องทฤษฎีการพัฒนาที่ดินแต่เป็นการบูรณาการมากกว่า โดยการนำ ส่วนราชการที่มีความรู้ความชำนาญ เช่น กรมวิชาการ กรมพัฒนาที่ดิน กรมข้าว กรมชลประทาน เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด ฯลฯ เข้ามาดูในส่วนที่เขาเกี่ยวข้อง ทำงานร่วมกับภาคอื่นๆ โดยเฉพาะ ชาวบ้าน ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านประจำท้องถิ่น ใครเก่งอย่างไรก็มาร่วมด้วยช่วยกัน เราต้องถือว่า โครงการนี้เป็นโครงการล่าสุด วิสัยทัศน์อันเป็นพระราชดำริของท่านต้องการให้ดูว่า การทำเกษตรใน ปัจจุบันถ้าร่วมมือร่วมใจกันหลายๆส่วนงาน ไม่ใช่คนใดคนหนึ่งหรือผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง งานก็ จะทำได้สำเร็จ แต่ถ้าร่วมในลักษณะบูรณาการแล้วก็จะสามารถเห็นผลสำเร็จของงานลุล่วงไปได้ อีก

อย่างหนึ่งคือ ความสามัคคี ถ้าทุกคนสามัคคีกัน ร่วมด้วยช่วยกันทำ ทุกคนก็จะอยู่ดีมีสุข จากการที่พ่อสอนให้รู้จักอ้ม รู้จักอด รู้จักพอเพียง สามัคคีคนเดียวไม่ได้ต้องมีทุกฝ่ายทุกส่วนงานร่วมแรงร่วมใจกัน รู้จักกิน รู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน และที่สำคัญที่สุด ทุกคนที่มาอยู่ที่นี่ ทุกคนคิดว่ามาทำงานถวายในหลวงถวายพ่อ ทุกคนมาทำด้วยใจ ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอุปสรรคมากมายแค่ไหน คิดถึงตรงนี้ ปัญหาทุกอย่างก็แก้ไขได้...”

8. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายพบว่า ในระยะแรกของการดำเนินงานเครือข่ายมีปัญหาในการริเริ่มชักจูงให้ภาคประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในเครือข่าย อุปสรรคเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ทุกปัญหานั้นสามารถดำเนินการแก้ไขได้โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังบทสัมภาษณ์ของ คุณศรธรรม ต้องาม ที่กล่าวว่า

“...ถามว่ามีปัญหาไหม ตอบได้เลยว่าการทำงานทุกอย่างมีปัญหา อย่างที่นี้ตอนแรกๆนั้นที่เขามีกาucheชุมชนชาวบ้านเข้ามาร่วมงานกัน ไม่มีใครมาแต่พอรู้ว่าเป็นโครงการของในหลวง ต่างคนต่างก็แห่กันมา อยากมีส่วนร่วม อยากทำงานให้พ่อ ก็อย่างที่บอกไปตอนแรก ปัญหาต่อมาคือเรื่องระบบน้ำ ตอนเริ่มโครงการใหม่ระบบชลประทานที่นี้ไม่ดี เนื่องจากตรงนี้พื้นดินแห้งแล้ง ไม่มีแหล่งน้ำทำการเกษตร แต่ก็อีกนั่นแหละ พอทุกฝ่ายร่วมมือกัน คิดว่าทำเพื่อพ่อ ปัญหาทุกอย่างก็จัดการได้หมด...”

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือในโครงการซึ่งห้วมนั้นตามพระราชดำริพบว่า การสร้างเครือข่ายนั้นก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อภาคประชาชนซึ่งจะเห็นได้จากการถ่ายทอดองค์ความรู้และความร่วมมือในการสร้างสาธารณูปโภคที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต การที่ทุกภาคส่วนต่างแบ่งปันทรัพยากร และองค์ความรู้ในการจัดการบริหารแบบบูรณาการ มีพลังงานทดแทนมาหมุนเวียนใช้ ลดความสิ้นเปลืองพลังงาน เรียนรู้การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า กิจกรรมที่ดำเนินงานอยู่ในเครือข่ายความร่วมมือจะช่วยทำให้เกิดการสร้างรายได้แก่ชุมชน ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถลดภาระหนี้สินทางการเงินลงได้ และเรียนรู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอย่างทั่วถึง กล่าวคือ เมื่อคนหนึ่งปฏิบัติแล้วได้ผลดี คนอื่นๆก็จะปฏิบัติตาม ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนนั้นมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ เมื่อเกิดการขยายผลในวงกว้างจึงทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้างเช่นกัน ซึ่งก็คือทำให้ชุมชน สังคมในพื้นที่นั้นเกิดความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนที่เป็นรากฐานการพัฒนาของประเทศ ในขณะที่ภาครัฐเองก็ค้นพบว่า การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนทำให้เกิดการ

บริหารจัดการที่ง่ายขึ้น ในขณะที่ภาคส่วนอื่นๆก็ได้ใช้ความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีมาแบ่งปันร่วมกันเพื่อดำเนินงานแก้ไขปัญหาก็เกิดการต่อยอดองค์ความรู้งานวิจัย เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของ คุณศรธรรม ต้องาม และเกษตรกรในพื้นที่ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“...ประโยชน์จากการดำเนินงานนี้ หลักๆเลยก็ตกอยู่กับประชาชน ชาวบ้านที่นี่ พื้นที่ตรงนี้ มีสาธารณูปโภคใช้ไม่ต้องสิ้นเปลืองพลังงาน ผักที่ปลูกกันก็เอามาขายผ่านร้าน โกลเด้นเพลซ มีรายได้ ชาวบ้านกินดีอยู่ดี อะไรก็ดี มันทำให้ส่วนของภาครัฐสามารถจัดการอะไรๆง่ายขึ้น ถ้าถามถึงพวกภาคเอกชน ภาคการศึกษาที่เขาเข้ามาทำงานในพื้นที่เขาได้ศึกษาพื้นที่ ได้ต่อยอดงานที่พวกเขานำมาเสนอไว้มีหน่วยงานที่เข้ามาอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์ มหาวิทยาลัยเขาทำงานด้านเกษตรกร ปลูกสัตว์อยู่แล้ว เขาก็ได้ต่อยอดงานของเขา...”

“...ตั้งแต่มาทำงานในโครงการนี้ เรามีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ก่อนอาศัยอยู่แถวนี้ ไม่มีงานจะต้องเดินทางไปไกล เสียค่ารถ ค่าเดินทาง ค่าครองชีพในเมืองสูง แต่พอมีโครงการนี้เกิดขึ้น ได้มีโอกาสเข้ามาทำงาน ก็ผ่านการชักจูงกันมา ชวนๆกันมาทำงาน เราได้ทำงานที่ชอบ ที่รัก เป็นเกษตรกร ปลูกพืชปลูกผักไปเรื่อยเราก็ใช้ความรู้ของเรามาช่วยๆกัน มีงานทำ มีเงินใช้ไม่ต้องเดินทางไปไกล ค่าใช้จ่ายก็ไม่เสีย จะกินข้าวก็ปั่นจักรยานกลับไปกินที่บ้าน สุดท้ายเราก็เหลือเงินเก็บ จากที่เคยเป็นหนี้อยู่มากก็สามารถปลดหนี้ได้ เพราะรู้จักพอ รู้จักเก็บออม ชีวิตก็ดีขึ้นมาก...”

4.1.2 โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา

1. แนวคิดริเริ่มในการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (สวทน.) มีแนวความคิดริเริ่มมาจากการที่ สวทน. ได้พิจารณาบริบทของสังคมไทยที่ปัจจุบันมีการกระจายอำนาจสู่ชุมชน ท้องถิ่นมากขึ้น การจะพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น แต่ชุมชนท้องถิ่นที่มีการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมนั้นยังมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พ.ศ.2551 ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคเศรษฐกิจและสังคม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่

จะต้องมีการกระจายกระบวนการ ทักษะการปฏิบัติ และทักษะทางความคิดให้ทั่วถึงทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อเป็นกลไกสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในการสร้างและเผยแพร่ความรู้เพื่อใช้แก้ปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของประเทศ หากชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ก็จะทำให้ประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อการคุกคามของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงนำมาซึ่งการวางแผนการพัฒนาเชิงทดลองเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยการจัดทำโครงการนำร่องที่ใช้ในการศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมต่อการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินงาน จึงเกิดเป็นโครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา ดังบทสัมภาษณ์ของ ดร.ก้องศักดิ์ โศวรรธกวนิชย์ และ ดร.นฤมล กิมภากรณ์ ที่กล่าวว่า

“...โครงการสมัชชาชุมชนเป็นโครงการนำร่องของ สวทท. ทั้งนี้โครงการเกิดขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาหาโมเดลที่เหมาะสมแล้วนำไปปฏิบัติใช้กับ วทน. เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่น โดยมีนักวิจัยของ สวทท. ที่ดูแลในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (วทน.) และแผนนโยบายแห่งชาติ เป็นกำลังหลักที่ทำโครงการนี้ ซึ่งโครงการนี้อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่เรียกสั้นๆว่า ยุทธศาสตร์ทางด้านสังคม 1 ของในแผน 10 ปีของแผน วทน. ...”

“...สมัชชาชุมชนเป็นโครงการที่เริ่มจาก สวทท. เป็นการนำยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศลงมาทดลองเพื่อที่จะได้ทราบว่ายุทธศาสตร์มีผลสำเร็จจะออกมาในรูปแบบไหน สวทท.จึงมีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นเครือข่ายในภูมิภาค มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเป็นอีกความร่วมมือในส่วนของภาคเหนือตอนบน สวทท.จึงให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นคนดำเนินการหลักที่จะทำโครงการนี้ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยคณะบริหารกับวิศวกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เคยทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่อยู่แล้ว เราจึงมีความรู้จักกับหลายชุมชน โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเป็นผู้เลือกชุมชนตัวอย่างให้ สวทท. ที่จะมาลงทำโครงการนี้กับชุมชน...”

2. เป้าหมายการดำเนินงานเครือข่าย ความร่วมมือ

โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนาเป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเพื่อผลักดันให้มีการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้สร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเกิดความเข้มแข็งของสังคมซึ่งเป็นรากฐานของประเทศ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาของสังคมอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ในกระบวนการทำงานของโครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา จะมีโครงสร้างการดำเนินงานในแต่ละภาคส่วนตามโครงสร้างเดิมขององค์กร แต่การร่วมกันดำเนินงานเครือข่ายจะ ไม่มีการจัดตั้งโครงสร้างขึ้นมาใหม่ มีแต่เพียงผู้ประสานงาน ซึ่งเป็นบุคลากรจากภาคการศึกษาเท่านั้น ดัง บทสัมภาษณ์ของ ดร.ก้องศักดิ์ โกวรรณวิชย์ และ ดร.นฤมล กิมภากรณ์ ที่กล่าวว่า

“...ในส่วนการดำเนินงานของโครงการฯ เราไม่มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรขึ้นมาใหม่ เพราะเราเชื่ออย่างหนึ่งว่า เราสามารถเชื่อมระบบของการทำงานได้ โดยไม่จำเป็นต้องตั้งเป็นหน่วยขึ้นมาในมหาวิทยาลัย เพราะผมมองว่าการตั้งเป็นศูนย์ในประเทศไทยทำมาากแล้ว และงบประมาณก็ค่อนข้างจะสิ้นเปลืองกับการที่จัดตั้งศูนย์นั้นศูนย์นี้ ในแง่ของการที่จะซื้อตัวอาคาร สถานที่ ห้องประชุม...”

“...ในกระบวนการของมหาวิทยาลัยก็เป็นกระบวนการ เช่น เรื่องงบประมาณ การตัดสินใจโปรเจกต์มันก็จะมีการขอ ขอบเขตงาน ถ้าอยู่ภายใต้ขอบเขตงานเราก็สามารถดำเนินการได้ และเราใช้วิธีการประชุมเพื่อเข้าใจในแต่ละงาน ถ้ามีการปรับเปลี่ยนงานใหญ่ ก็ต้องขออนุมัติไปตามระบบ...”

4. กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่(ชุมชนเป้าหมาย)เพื่อการพัฒนา เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านกระบวนการทำงานของโครงการฯ กระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงเริ่มจาก สวทช. ในฐานะภาครัฐที่จะติดต่อประสานงานไปยังมหาวิทยาลัยหลักของรัฐ 7 แห่งใน 7 ภูมิภาคได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคเหนือตอนบน) มหาวิทยาลัยนเรศวร (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันตก) มหาวิทยาลัยบูรพา (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคตะวันออก) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ผู้รับผิดชอบพื้นที่ภาคใต้) แล้วให้แต่ละมหาวิทยาลัยคัดเลือกชุมชนเป้าหมายภายในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินงานเป็นพื้นที่นำร่อง โดยคัดเลือกจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้เบื้องต้นคือ ความเข้มแข็งและความพร้อมของผู้นำชุมชนและชุมชน วิธีการบริหารจัดการของชุมชน การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและมหาวิทยาลัยในช่วงเวลาที่ผ่านมา และความเร่งด่วนต่อการแก้ปัญหาของชุมชน ทำให้ได้มาซึ่งชุมชนเป้าหมาย 11 ชุมชนจาก 8 จังหวัด 7 ภูมิภาค ได้แก่ ชุมชนแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านเขาน้อย จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนบ้านฝางคลอง จังหวัดนครปฐม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขาบายศรี จังหวัดจันทบุรี ชุมชนบ้านหนองฮี จังหวัดขอนแก่น ชุมชนบ้านนิคมหนองบัว จังหวัด

กาพลินธุ์ ชุมชนบ้านหนองหัวแรด ชุมชนบ้านตะแบกบาน ชุมชนบ้านหนองกรด ชุมชนบ้านโคกขาม จังหวัดนครราชสีมา และชุมชนบ้านท่าหิน จังหวัดสงขลา ในฐานะของภาคประชาชน จากนั้นสวน. ในฐานะของภาครัฐ และมหาวิทยาลัยในฐานะของภาคการศึกษาจึงเริ่มดำเนินการประชุมและหารือเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนแล้วสร้างแผนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งในแผนจะต้องมีการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ในกระบวนการแก้ปัญหา

รูปที่ 4.4 กระบวนการดำเนินงานประชุมแผนพัฒนาพลังงานชุมชนบ้านเขาน้อย
ที่มา: สวน. (2555)

รูปที่ 4.5 การเปิดเวทีสมัชชาเพื่อประชุมและหารือเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนบ้านหนองฮี
ที่มา : สวน. (2555)

จากนั้นจึงมีการติดต่อไปยังภาคเอกชนซึ่งได้แก่หอการค้าจังหวัด และบริษัทเอกชนในพื้นที่จังหวัดที่ดำเนินโครงการมาร่วมดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ เมื่อมีสมาชิกครบทุกภาคส่วนแล้วจึงมาร่วม

กันสร้างข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นจึงแปลงแผนการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับชุมชนผ่านกลไกการขับเคลื่อนของคณะทำงานจากภาคส่วนต่างๆซึ่งมีบทบาทการทำงานที่แตกต่างกัน โดยภาครัฐจะเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะทำงาน อีกทั้งยังเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของโครงการ ภาคการศึกษาเปรียบเสมือนตัวกลางในการดำเนินงานเป็นผู้ประสานงานที่เชื่อมระหว่างภาคส่วนต่างๆให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และเป็นผู้สร้างความเข้าใจและมอบองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่จะเป็นพื้นฐานให้ชุมชนสามารถนำไปต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไปได้ โดยเป็นเพียงผู้แนะแนวทางแต่ไม่เข้าไปครอบงำและยับยั้งวิธีการให้โดยตรง ภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุนหลัก เนื่องจากมีเครื่องมือทรัพยากร และองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ภาคประชาชนเป็นกลไกสำคัญของการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ เพราะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง นำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาแลกเปลี่ยนกับภาคส่วนอื่นๆ สร้างสรรค์องค์ความรู้และนวัตกรรมตามบริบทของท้องถิ่นเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน

5. ผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากกระบวนการดำเนินงานของเครือข่าย ภายใต้บทบาทการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่(ชุมชนเป้าหมาย)เพื่อการพัฒนาโดยภาพรวมพบว่า เกิดการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้หลักวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์เกี่ยวกับพืชผลทางการเกษตร วิจัยพลังงานชีวมวล และพลังงานทดแทนจากมูลสัตว์ การศึกษาการอนุบาลสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์ เกิดการสร้างนวัตกรรมทั้งในรูปแบบการยกระดับกระบวนการผลิตและควบคุมคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ พัฒนาระบบเทคโนโลยีหลังเก็บเกี่ยวให้มีคุณภาพคงความสดไว้ได้นาน พัฒนาเครื่องทุ่นแรงสำหรับการทำงานในชีวิตประจำวัน การจัดทำผลิตภัณฑ์ต่างไม่ว่าจะเป็นพืชผัก ปุ๋ยชีวมวล น้ำมันหอมระเหยเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบสำหรับใช้เอง และเป็นสินค้าทดลองวางจำหน่ายเพื่อศึกษาและทดสอบตลาด มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน มีการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ อีกทั้งยังมีการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆในการเกษตรและปศุสัตว์ และที่สำคัญคือการพัฒนากำลังคนของชุมชนโดยสร้างอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนเพื่อรองรับการกลับมาของคนรุ่นใหม่สู่ชุมชน และเสริมสร้างองค์ความรู้เชิงลึกในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางการพัฒนานวัตกรรมสีเขียว

รูปที่ 4.6 ผลการดำเนินงานการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

รูปที่ 4.7 กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่แม่ท่า

6. การขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่(ชุมชนเป้าหมาย)เพื่อการพัฒนาพบว่า ด้วยบริบทของท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเป้าหมายที่ดำเนินงานแล้วประสบความสำเร็จผันตัวไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่พร้อมจะเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และนวัตกรรมไปยังพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ผ่าน การศึกษาดูงานระหว่างชุมชน โดยมีภาครัฐที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุน ในขณะเดียวกันชุมชนเป้าหมายก็จะมี

การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนอื่นๆในพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันในระดับกลุ่มจังหวัด และภูมิภาค ดังบทสัมภาษณ์ ดร.ก้องศักดิ์ โกวรรณวิชย์ ที่กล่าวว่า

“...ในส่วน of ชุมชนเองเค้าก็มีการขยายผลต่อยอดของเค้าเองอยู่แล้วในหน่วยงานที่ดูแลการพัฒนา ชุมชนเค้าจะมีโครงการต่างๆเข้าไปเรื่อยๆอยู่แล้ว เช่น การสร้างโหนดองค์ความรู้ ชาวบ้านสามารถต่อยอดและพัฒนาการทำงานกับหน่วยงานอื่นๆได้เป็นอย่างดี เพราะเค้าเรียนรู้การทำงานร่วมกันอยู่แล้ว สวท. เพียงแค่เข้าไปสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ สวท. ก็มีการต่อยอดโดยให้ชุมชน ตัวอย่าง 7 แห่งนี้ ให้ได้มีส่วนร่วมกับกระทรวงวิทย์ ในโครงการแม่ข่ายเค้าก็เข้ามามีบทบาทตรงนี้ ในส่วนที่เป็นเกษตรเราสามารถเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในระหว่างทาง แล้วตัว ชุมชนเองก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนอยู่แล้ว เช่น ในส่วน อบต. อบจ. เค้าจะมีงบ และมีการ แลกเปลี่ยนบุคลากร พบปะ แลกเปลี่ยนอยู่เป็นประจำ ทำให้เค้ามีการสื่อสารกัน ในภูมิภาคผ่าน การศึกษาดูงาน ซึ่งทำเป็นประจำ เรามองว่าถ้าเราทำให้ชุมชนแม่ข่ายเข้าใจใน วท. และรับรู้ว่ามันไม่ ยากอย่างที่คิด เค้าก็จะเป็น Change agent หนึ่งให้ชุมชนรอบข้าง ว่ามันทำได้ เค้าจะเป็นคนที่ไปขยาย ผลต่อโดยธรรมชาติ เพราะเค้าเอาผลงานของเขาไปขยายผล ผลงานเหล่านี้เกิดจากผลของการที่เค้าคิด ในเชิงวิจัยมากขึ้น คิดในเชิงที่จะสร้างสรรค์มากขึ้น เข้าใจในการนำองค์ความรู้ของตัวเองมาใช้มาก ขึ้น...”

7. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือของโครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม รายพื้นที่(ชุมชนเป้าหมาย)เพื่อการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ และมีการขยายผลเพื่อให้เกิดการ พัฒนาได้ทั้งในบริบทท้องถิ่น และ บริบทภูมิภาคจะต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การที่ชุมชนให้ ความร่วมมือ และทุกภาคส่วนมีการดำเนินงานแบบบูรณาการที่สอดคล้องกันไป ในทิศทางเดียวกัน โดยอาศัยการประสานงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือการสื่อสารทำความเข้าใจซึ่งกันและ กันภายใน เครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังบทสัมภาษณ์ ดร.นฤมล กิมภากรณ์ และ ผศ.ดร.ฉัตรชัย โชติษฐยางกูร ที่กล่าวว่า

“...การจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จได้ ประเด็นแรกต้องมองที่ผู้ริเริ่มความคิดและผู้ร่วม ดำเนินงาน ทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจตรงกัน มองในทิศทางเดียวกัน เป้าหมายถึงไหน มีความเข้าใจ สถานการณ์ต่างๆ สามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้ ประเด็นถัดมาคือ ตัวชุมชนเองซึ่งเป็นผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย ที่สำคัญ ซึ่งชุมชนเองก็ต้องให้ความร่วมมือ และ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา และกฎเกณฑ์ ที่สำคัญคือ เวลาที่เราลงไปทำงานกับชุมชน ความสัมพันธ์กับชุมชน จะทำอย่างไรให้เค้าไว้วางใจ และ

เปิดใจที่จะคุยรายละเอียดได้ เพราะบางชุมชนมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับหน่วยงานภาครัฐ ก็จะเกิดกำแพงระหว่างทีมงานและชุมชน ดังนั้นต้องมีการสื่อสารที่ดี และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง...”

“...การบูรณาการการทำงานในทุกระดับ ระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น ระดับต่างๆต้องมีความร่วมมือกัน การจะไปช่วยชาวบ้านได้ ระดับท้องถิ่นเองก็ต้องให้ความร่วมมือด้วย มหาวิทยาลัยก็ต้องลงพื้นที่เอง อบจ อบต ก็ต้องให้ความร่วมมือด้วย...”

8. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ในระหว่างการทำงานของเราเครือข่ายพบว่า มีอุปสรรคเกี่ยวกับการทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับความร่วมมือจากเครือข่าย และปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเข้าใจในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับชุมชน จึงทำให้ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการดำเนินงาน ภายหลังเมื่อเกิดเครือข่ายที่สมบูรณ์แล้วยังพบปัญหาการเปลี่ยนผู้บริหารของภาคการศึกษาทำให้ไม่มีความต่อเนื่องของการดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งผู้ประสานงานเพื่อให้เกิดความราบรื่นในกระบวนการดำเนินงาน ภายหลังยังพบปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือของภาครัฐที่ไม่เด่นชัดในการสนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไปยังชุมชนข้างเคียงทำให้การขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายเป็นไปอย่างยากลำบาก ดังบทสัมภาษณ์ ดร.ก้องศักดิ์ โทวรรณกวนิชย์ และ ดร.ฉัตรชัย โชติษฐยางกูร ที่กล่าวว่า

“...การเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยต่างๆเข้ามาแล้วมักจะ หายไป มาทำให้ตอบโจทย์ความต้องการแล้วออกไป เช่น การอบรม ไม่มีความต่อเนื่องของ โครงการและไม่มีความชัดเจนให้ชาวบ้านงงว่า มาอีกแล้ว ดังนั้นเราต้องเข้าไปทำความเข้าใจว่า เราน่า วทน. มาให้เป็นเครื่องมือ และสร้างความคิด และช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมเราไม่ได้เอาของมาให้ ไม่ได้เอาเงิน งานวิจัยมาให้ แต่เราเข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้กลุ่มผู้นำในชุมชนนั้นฝึกความคิดแบบ วทน. ก่อน พอกลุ่มชาวบ้านเริ่มเข้าใจแล้วเค้าจะต่อบอดเองโดยที่เราไม่ต้องเข้าไปยุ่ง เพราะมีข้อจำกัดตรงที่ว่า รัฐเองไม่สามารถที่จะเข้าไปสนับสนุนชุมชนใดชุมชนหนึ่งได้ตลอดเวลา ดังนั้นชุมชนต้องยืนด้วยลำแข้งหรือดูแลตัวเองได้ อาจจะใช้นักวิชาการในพื้นที่เป็นหลักมากกว่า...”

“...ปัญหาหลักที่สำคัญจากทางมหาวิทยาลัยคือ การเปลี่ยนผู้บริหาร ดังนั้นเมื่อผู้บริหารคนใหม่เข้ามาเราจึงไม่รู้ว่าเค้าจะให้ความสำคัญกับโครงการพวกนี้แค่ไหน เพราะมันเป็นเรื่องของมุมมองมหาวิทยาลัย คล้ายกับว่าโครงการนี้เราไปปรับจ้าง สวทช. รับทุนมาทำวิจัย หากมองว่ารับมาแล้วไม่คุ้มที่จะทำก็จบกัน แต่ไม่ได้มองว่านี่มันคือความร่วมมือ เรื่องเงินเรื่องเล็กทำแล้วจะเกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อน วทน. ถ้าไม่ได้มองแบบนี้ก็จบ ซึ่งผมคิดว่า หลังจากออกมาแล้วเค้าพยายามสะท้อนแบบนี้ ซึ่งนี่คือปัญหาของตัวมหาวิทยาลัยเอง อีกทั้งผู้บริหารก็มีการเปลี่ยนบ่อยด้วย...”

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือภายใต้โครงการสมัชชชวททศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่(ชุมชนเป้าหมาย)เพื่อการพัฒนาพบว่า ทุกภาคส่วนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่ายไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการนำร่องเพื่อนำไปสู่การสร้างนโยบายระดับชาติ ภาคการศึกษาได้ให้บริการวิชาการ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อต่อยอดงานวิจัย ในขณะที่ภาคเอกชนก็ได้รับองค์ความรู้จากชุมชน และมีกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจ และที่สำคัญภาคประชาชนสามารถลดความเสี่ยงภัยพิบัติ มีพลังงานทดแทนให้เกิดการสร้างอาชีพ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สามารถพึ่งตนเองได้ เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความยั่งยืนของสังคมทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดังบทสัมภาษณ์ของ ดร.ก้องศักดิ์ โทวรรณกวนิชย์ และ ดร.นฤมล กิมภากรณ์ ที่กล่าวว่า

“...โครงการนี้ทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งสังคมชุมชนท้องถิ่นเราถือว่าเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของคนในประเทศ ถ้าเราให้ทุกคนมีความเข้มแข็ง ซึ่งเราเชื่อว่า ทุน เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะยกระดับและทำให้คนในชุมชนนั้นๆมีความคิด ความเข้าใจในหลักของเหตุและผล ถ้าเราทำให้ชุมชนต่างๆที่อาจจะขาดโอกาสในเรื่องของการเข้าถึงการศึกษา และ โอกาสต่างๆมีความรู้และความเข้าใจ และมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลได้ ก็จะสามารถอยู่รอดได้ ถ้าโครงการเหล่านี้สามารถขยายผลเชิงนโยบายต่อไปได้เพราะเราเชื่อว่าถ้าเราทำโครงการแค่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือของกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง บริษัทใดบริษัทหนึ่ง มันไม่เกิดผลกระทบในวงกว้าง แต่ถ้าเกิดโครงการหรือโมเดลเหล่านี้ถูกขยายผลกลับขึ้นไปในเชิงนโยบายที่มีทุกภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในแง่ของภาครัฐที่มีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ ในแง่ของมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนบุคลากรที่เข้าร่วมมือ ในภาคเอกชนที่เข้าร่วมทั้งในแง่งบประมาณบางส่วนและแง่ของวิสัยทัศน์ในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้หรือละแวกเดียวกันนั้นเข้าร่วมกัน ทำให้เหมือนเป็นการรวมพลังกันแก้ไขปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องร่วมกันได้...”

“...โครงการนี้เป็นการทดลองของขอบเขตเล็กๆ แต่ผลที่ได้มันได้ขยายไปยังชุมชนอื่นๆ เป็นการสร้างระบบที่เลี้ยงชุมชนกับชุมชน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาพื้นฐานขึ้นมาได้ เพราะตอนนี้ถ้าพื้นฐานไม่แข็งแรง ชุมชนไม่มีองค์ความรู้ที่จะพัฒนานวัตกรรมได้เค้าก็จะเป็นเบี้ยล่างของชั้นที่อยู่สูงกว่า เช่นผลผลิตของชุมชน ก็ถูกกดราคา ในโครงการที่ทำนี้ทำให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ตอบ KPI ของมหาวิทยาลัย ในเรื่องของการบริการให้กับชุมชน และทำให้มหาวิทยาลัยเกิดความสัมพันธ์กับคนในชุมชน รวมทั้งมหาวิทยาลัยได้เรื่องภาพลักษณ์และความเชื่อใจของคนในชุมชน...”

4.2 เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาคการศึกษา

4.2.1 โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม

1. แนวคิดริเริ่มในการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

จากกระแสการพัฒนาที่มุ่งการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เริ่มมีความชัดเจนและเป็นเรื่องจำเป็นมากขึ้น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการยึดโยงกับภาคสังคมเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับมหาวิทยาลัย จึงนำมาซึ่งนโยบายสำคัญของ มจธ. ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะยาว (KMUTT Roadmap 2020) และแผนพัฒนาเชิงกลยุทธ์ฉบับที่ 10 เข้าสู่แผนพัฒนาเชิงกลยุทธ์ฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาร่วมกันทำงานและเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและสังคมภายนอกอย่างต่อเนื่อง และยึดหลักการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถก่อประโยชน์ต่อผู้คนในพื้นที่เป็นหลัก ประกอบกับฐานความคิดการมีสำนึกรับผิดชอบในการใช้วิชาการมารับใช้และอุ้มชูสังคมไทยของประชาคม มจธ. จึงมีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือและดำเนินงานภายใต้ชื่อโครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่สังคม ซึ่งจะดำเนินกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัย การช่วยเหลือชุมชนชนบท-ชุมชนชายขอบ การทำงานร่วมกับโรงเรียน และงานอาสาจิตสาธารณะ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดล้วนแล้วแต่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมและสร้างสังคมที่ยั่งยืนขึ้นในประเทศไทย

2. เป้าหมายการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม มีเป้าหมายการดำเนินงานระดับโครงการอยู่ 3 ประการ ได้แก่ บูรณาการการเรียน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและสาธารณะ เป็นกลไกที่ประสานและเอื้ออำนวยให้บุคลากรของ มจธ. ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสังคมไทยเข้าใจบริบทของการดำรงชีวิต สังคมและสภาพแวดล้อม และสุดท้ายเพื่อเอื้ออำนวยให้มหาวิทยาลัยพัฒนาโจทย์วิจัยและการบริการวิชาการที่มีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคม ซึ่งเป้าหมายทั้ง 3 ประการนี้ก็มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายหลักในการพัฒนา มจธ.

3. โครงสร้างการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงสร้างการดำเนินงานของ โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม มีโครงสร้างหลักซึ่งอยู่ใน ส่วนของภาคการศึกษา มีการแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ คณะอนุกรรมการโครงการ มหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม อนุกรรมการส่งเสริมกิจการมูลนิธิ โครงการหลวงและ โครงการตาม พระราชดำริ ทำหน้าที่กำหนดเป้าหมาย รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนงานและงบประมาณ มีการ ประสานงานทั้งภายในและภายนอก โดยมีฝ่ายเลขานุการอีก 2 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์วิจัยและบริการ เพื่อชุมชนและสังคม(ศวช.) สังกัดสำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ศวท.) และศูนย์ ส่งเสริมและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวงและ โครงการตามพระราชดำริ(RSC) สังกัดสถาบัน พัฒนาและฝึกอบรมโรงงานต้นแบบ(สรอ.) ซึ่งโครงสร้างนี้จะเปรียบเสมือนผู้ประสานงานหลักใน โครงการที่ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาชนจะสามารถติดต่อประสานงานได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในโครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมยังมีการดำเนินกิจกรรมย่อยอีกมากมาย ซึ่งกระจายตัว ตามพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ จึงทำให้ต้องมีโครงสร้างการดำเนินงานในกิจกรรมย่อยที่มีการปรับเปลี่ยน องค์ประกอบเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมต่างๆที่ดำเนินงาน

4. กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมเป็นโครงการที่ภาคการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยตระหนักถึง ความรับผิดชอบในการบริการทางวิชาการที่ควรเกิดขึ้นกับภาคประชาชนหรือสังคม โครงการหรือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงมีจุดเริ่มต้นจากคณะผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยที่เล็งเห็นถึง ความจำเป็นในการเข้าไปพัฒนาช่วยเหลือชุมชนและสังคม จากนั้นจึงมอบหมายงานไปยังหน่วยงาน ภายในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเริ่มดำเนินงานเครือข่าย มีการติดต่อประสานงานกับภาคเอกชนที่ เกี่ยวข้องและมีความพร้อมด้านทรัพยากร แล้วจึงติดต่อประสานงานไปยังองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นประจำพื้นที่ในฐานะของภาครัฐเพื่อร่วมกันดำเนินงานเครือข่าย ซึ่งในการดำเนินงานทุกภาค ส่วนจะดำเนินงานภายใต้ขอบเขตและบทบาทของตนเอง โดยภาคการศึกษาในฐานะผู้ริเริ่มเครือข่าย ความร่วมมือจะเป็นผู้ศึกษาบริบทของสังคม ชุมชนเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็น ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิชาการ และงานวิจัยต่างๆสู่พื้นที่ดำเนินงานเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้าน นวัตกรรม และ หยิบยื่นการศึกษาสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน โดยทำงาน ร่วมกันกับ ภาคเอกชน ในขณะที่ภาครัฐจะเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินเครือข่ายความร่วมมือ และภาคประชาชน จะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเครือข่าย เพื่อร่วมกัน หาวิธีพัฒนาชุมชนตามบริบทของพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยกระบวนการทำงานทั้งหมด นั้นต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่ขั้นตอน การจัดทำแผนปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง มี การสร้างกลไกและบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน มีการประชุมติดตามและ ประเมินผลการ

ดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขการดำเนินงานในปีถัดไป ดังบทสัมภาษณ์ของ อาจารย์สุเมธ ทานเจริญ ที่กล่าวว่า

“...การดำเนินงานเครือข่าย ส่วนใหญ่มักเริ่มจากอธิการบดีแล้วก็กลุ่มผู้บริหารระดับสูงที่ได้ไปยังพื้นที่ต่างๆ แล้วเห็นถึงสภาพปัญหา และความขาดแคลนในพื้นที่ชุมชนชนบทบ้าง ถิ่นทุรกันดารบ้าง หลังจากนั้นท่านก็กลับมาเริ่มคุย เริ่มวางแผน มอบหมายงานให้กับหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยเอง ก็ทำงานผ่านโครงสร้างหลัก แล้วจึงมีการติดต่อประสานไปยังพวกบริษัทเอกชน ซึ่งเขาก็เป็นพันธมิตรของ มจร. มาร่วมกันทำงานด้วยกัน แล้วจากนั้นก็ได้ลงพื้นที่จริงๆ บางโครงการยังมีการไปร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่นั้นด้วย คือเราอยากให้คนในพื้นที่นั้นเกิดการมีส่วนร่วมด้วย เพราะเค้าอยู่ในพื้นที่ ในการทำงานร่วมกันเราก็ต้องอาศัยหน่วยงานปกครองท้องถิ่นด้วย ที่เค้ามีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่นั้นๆ มาช่วยกัน ดำเนินงานโครงการร่วมกันจนสำเร็จ โดยภาครัฐกับภาคเอกชนก็เข้ามาร่วมแต่หลักๆ เรายeahจะเป็นคนทำ ช่วยคิด ช่วยสร้างนวัตกรรม วางระบบให้ชุมชนใหม่ ก็มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วย เค้าจะได้พึ่งตนเองได้ ซึ่งการทำงานแต่ละที่ บทบาทมันจะไม่เหมือนกัน ก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่นั้นๆ ด้วย...”

รูปที่ 4.8 กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ
ที่มา: มหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม (2553)

5. ผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากกระบวนการดำเนินงานเครือข่ายภายใต้บทบาทการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนพบว่า เกิดการสร้างกิจกรรมหลากหลายรูปแบบได้แก่การเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับสังคม การมีส่วนร่วมกับชุมชนรอบ

มหาวิทยาลัย การช่วยเหลือชุมชนชนบท-ชุมชนชายขอบ และการทำงานร่วมกับโรงเรียน และงาน
 อาสาจิตสาธารณะ

รูปที่ 4.9 กิจกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนรอบมหาวิทยาลัย ชุมชนใต้สะพาน โชน 1
 ที่มา: มหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม (2553)

โดยเกิดการพัฒนาหลักสูตรที่เกิดการบูรณาการความรู้เชิงวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับ
 ทักษะทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โดยให้ชุมชนและสังคมเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้และ
 พัฒนานักศึกษา มีการจัดการทรัพยากรฐานชุมชนซึ่งมุ่งใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับสังคม
 วิทยาเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืน เกิดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุน
 การเรียนรู้ในทุกระดับ โดยการมอบโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร มีการประยุกต์ใช้
 ความรู้ทางวิชาการที่เหมาะสมเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต
 และสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรอบเขตมหาวิทยาลัยในวิทยาเขตต่างๆ ตลอดจนพื้นที่อื่นทั่วประเทศ เกิด
 การสร้างวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการชุมชน มีการจัดการของเสียจากภาคเกษตรอย่างครบวงจร
 พื้นที่พระบวรนิเวศในท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการสร้างแผน 3E for A (Energy, Engineering and
 Environment for Agriculture) เพื่อให้เกิดระบบเกษตรกรรมที่มีประสิทธิภาพ

รูปที่ 4.10 ผลการดำเนินงานจากแผน 3E for A
ที่มา: ทศพร ทองเทียะ (2554)

รูปที่ 4.11 ผลการดำเนินงานจากแผน 3E for A
ที่มา: ทศพร ทองเทียะ (2554)

6. การขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือของโครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมส่งผลให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักถึงความยั่งยืนและการพึ่งตนเองได้ของชุมชน และสังคมทั้งในด้านความคิด และด้านความเป็นอยู่สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง เช่น ผู้ประกอบการเพื่อชุมชน ครูต้นแบบ เกษตรกรแกนนำและเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะถ่ายทอดองค์ความรู้ และนวัตกรรมไปสู่เพื่อนบ้านซึ่งเป็นชุมชนใกล้เคียง และทำให้เกิด

การขยายผลครอบคลุมทั้งพื้นที่ในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เมื่อทุกภูมิภาคเกิดการพัฒนานี้ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาไปในระดับประเทศ

7. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมสามารถดำเนินงานและประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานเครือข่ายได้แก่ การที่ทุกภาคส่วนมองเห็นเป้าหมายร่วมกัน มีการประสานความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่สำคัญคือ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขแผนการดำเนินงานในปีถัดไปให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น ด้วยปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้จึงทำให้การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

8. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานโครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคมในระยะแรกจะพบกับอุปสรรคเรื่องความไม่เข้าใจในบริบทของสังคมอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้เกิดความไม่ถูกต้องในการเลือกเครื่องมือที่นำมาใช้แก้ปัญหา อีกทั้งระยะเวลาการดำเนินงานในพื้นที่ที่ค่อนข้างจำกัด ในบางพื้นที่เป็นถิ่นทุรกันดารสามารถเข้าถึงได้ลำบาก จึงส่งผลให้เกิดความติดขัดในการดำเนินงานของเครือข่าย

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ

ในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จนำมาซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย ซึ่งได้แก่การที่ทุกภาคฝ่ายได้ปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อภารกิจหลักขององค์กร ภาครัฐเกิดการขับเคลื่อนนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาของสังคม ภาคเอกชนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับชุมชนและมหาวิทยาลัย ภาคการศึกษาในฐานะผู้เริ่มโครงการก็จะได้ต่อยอดงานวิจัยและนำองค์ความรู้ประกอบกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเครือข่ายมาปรับปรุง พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมและงานวิจัย และสุดท้ายภาคประชาชนจะตระหนักถึงความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีประโยชน์กับชุมชน ก่อให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ ฟังตนเองได้ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีขึ้น อีกทั้งเมื่อเกิดการขยายผลไปยังชุมชนข้างเคียงก็จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ

4.3 เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาคเอกชน

4.3.1 โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง

1. แนวคิดริเริ่มในการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

สืบเนื่องจากเจตนารมณ์ในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มบริษัท ปตท. ที่ดำเนินธุรกิจให้เติบโตควบคู่กับการดูแลชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility: CSR) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 จึงได้มีการดำเนินโครงการเพื่อสังคมขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดขึ้นกับชุมชน ประกอบกับข้อค้นพบของกลุ่มบริษัท ปตท. ที่พบว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่มาก จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ กลุ่มบริษัท ปตท. เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน และสังคมเพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งในด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยกำลังคน และองค์ความรู้ขององค์กรร่วมกันพัฒนาชุมชน และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติกับทุกตำบลที่เข้าร่วม จึงจัดทำโครงการเพื่อขยายผลความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่เส้นทางสายพอเพียงไปยังทุกชุมชนในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง ดังบทสัมภาษณ์ของ คุณกุลวดี จันทรปาน ที่กล่าวว่า

“...ความเป็นมาโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 โดยใช้วิธีศึกษาจากชุมชนต้นแบบเพื่อมารูปแบบการนำร่อง ปตท. ทำการศึกษาจากอดีตที่ ปตท. เคยทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นๆที่ทำเพื่อสังคมมานาน เช่น โครงการปลูกป่าถาวร เทิดพระเกียรติ 1 ล้านไร่ สำหรับการปลูกป่าเพื่อที่จะให้ป่ายั่งยืน เรามองถึงความยั่งยืนเป็นหลัก เราต้องสร้างคนเพื่อที่จะให้คนดูแลป่าเพื่อที่จะให้คนที่ดูแลป่าคิดว่าป่าเป็นของเขาเองและเป็นของชุมชน ทำให้ชุมชนดูแลป่าอยู่เสมอๆ หลังจากนั้นก็มี ชุมชนคนรักป่า เยาวชนคนรักป่า ทำให้เรามีชุมชนเครือข่ายหลายๆชุมชนที่มาเป็นส่วนร่วมกับปตท. ทำให้ปตท. ค้นพบว่าประเทศไทยของเรายังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย จึงมองเห็นว่ากลุ่มคนที่อยู่ในเครือข่ายและความรู้ขององค์กร น่าจะร่วมทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนขึ้นมา โดยจุดประสงค์หลักๆ คือการมองถึงวิถีชีวิตในชุมชน โดยการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรับกระบวนการทัศนเพื่อให้ชุมชนในเครือข่ายสามารถมาปรับใช้และพึ่งตนเองได้ เรามองว่าถ้าชุมชนพึ่งตนเองได้จะเกิดความยั่งยืน ซึ่งเราได้จัดตั้ง 8 เป้าหมายกับโครงการรักษ์ป่า...”

2. เป้าหมายการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง เป็นการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือโดยมีเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อให้ชุมชนเกิดการจัดการตนเองอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการพัฒนาค้นคว้าที่ครอบคลุม

ทุกกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ระดับครัวเรือนสู่ระดับตำบลให้รู้จักวิเคราะห์ตนเอง และชุมชน เกิดการจัดการความรู้สู่การปรับความคิด เปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้วยชุมชน ผ่านเป้าหมายหลัก 8 ประการ ได้แก่ การวิเคราะห์ชุมชน การสร้างทักษะชุมชน การจัดการทรัพยากรชุมชน การสร้างพลังงานชุมชน การพัฒนาจิตใจคนในชุมชน การจัดการความรู้ในท้องถิ่น การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และการบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งจะนำไปสู่วิถีชุมชนพึ่งตนเองที่เปี่ยมด้วยความสุขอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือภายในโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก ได้แก่

- 1) กลไกระดับโครงการซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ ทีมพนักงาน ปตท. และทีมงานภาคสนาม ปตท.
- 2) กลไกระดับตำบล ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการโครงการระดับตำบล เจ้าหน้าที่ประจำตำบล และองค์กรภาคีพัฒนาในท้องถิ่น

โดยทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเครือข่ายจะประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ประจำตำบลเพื่อดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

4. กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง มีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือขึ้น โดยเริ่มจากกลุ่ม ปตท. ในฐานะภาคเอกชนได้ดำเนินการจัดเตรียมโครงการ และรับสมัครชุมชนที่จะเข้าร่วมเครือข่าย ภายหลังจากการคัดเลือกและได้ชุมชนเป้าหมายแล้วจึงเกิดการชักชวนภาคการศึกษา และภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่าย เกิดการสร้างข้อตกลงในการทำงานร่วมกันภายใต้เงื่อนไขที่สร้างร่วมกัน ร่วมกัน มีการดำเนินงานโดยใช้พื้นที่ตำบลเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนงานโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน กระบวนการดำเนินงานเริ่มจากการเตรียมพื้นที่เพื่อเปิดเวทีสร้างความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของโครงการ จากนั้นจึงจัดทำแผนตำบลวิถีพอเพียงของชุมชน และแปลงสู่การปฏิบัติ ในขณะเดียวกันก็มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และรายงานความก้าวหน้าให้กับทุกภาคส่วนได้ทราบ และรวบรวมองค์ความรู้เพื่อขยายผลการดำเนินงานของโครงการ ซึ่งทุกภาคส่วนล้วนดำเนินงานตามบทบาทของตนเอง โดยภาคเอกชนจะเป็นเจ้าภาพหลักในการริเริ่มดำเนินงาน เครือข่าย จัดตั้งทีมงาน ระบบการทำงานในเครือข่ายโดยเน้นการมีส่วนร่วม รวมถึงเป็นผู้คัดเลือกชุมชนที่จะเข้าร่วมเครือข่าย อีกทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมทั้งในกระบวนการทำงาน และการสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมที่

เกี่ยวข้องกับด้านพลังงาน ภาครัฐจะเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายผ่านวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยกลไกระดับตำบลที่ทำหน้าที่ประสานงานร่วมกับภาคเอกชน ในขณะที่ภาคการศึกษาจะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงและร่วมกันต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับมาจากระบบการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเครือข่าย และสุดท้ายภาคประชาชนก็จะนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหลักในเครือข่าย ดังบทสัมภาษณ์ของคุณกุลวดี จันทรปาน ที่กล่าวว่า

“...เริ่มแรกเราจะมีกำนัน 8 เป้าหมาย เรามีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อที่จะให้มีส่วนร่วมกับชุมชน เป้าหมาย แต่เราก็ตั้งหลักเกณฑ์ เพื่อให้ชุมชน สมัครเข้ามา โดยมีเกณฑ์ว่า ผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง เก่งกล้าต้องมีส่วนร่วม พอมีหลักเกณฑ์แล้วเราสร้างกระบวนการเข้าไปอธิบายรายละเอียดโครงการให้กับชุมชน ตอนแรก ตั้งเป้าไว้ที่ 8 ตำบล ซึ่งเราได้มาทั้งหมด 87 ตำบล แล้วก็มีการติดต่อเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย มาช่วยเรื่องโจทย์งานวิจัยนวัตกรรมการต่างๆที่จะนำมาใช้กับชุมชนร่วมกับนักวิจัยพลังงานของ ปตท. เองด้วย นอกจากนี้ก็มีความร่วมมือขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามาอยู่ในโครงสร้างการดำเนินงานของเราตามที่กล่าวไปแล้ว ช่วงแรกเราเข้าไปร่วมทำงานกับชุมชนก็ฝึกเกิดความคิด วิเคราะห์ วางแผน คล้ายๆแผนธุรกิจ จนได้แผนชุมชน ขึ้นมา แต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน เป้าหมายแต่ละชุมชนต่างกัน เช่น จะกระจายอย่างไร จะดูทรัพยากรอย่างไร โดยแต่ละเดือนจะมีการประชุมย่อยเพื่อผลลัพธ์ติดตาม ประเมินผล เพื่อที่จะดูความสำเร็จของการดำเนินงานในชุมชน แล้วก็ได้นำองค์ความรู้ของแต่ละชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน บางทีการแก้ปัญหาอีกทีหนึ่งอาจไปตอบโจทย์อีกทีหนึ่งที่กำลังเกิดปัญหาก็ได้...”

5. ผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากระบบการดำเนินงานเครือข่ายภายใต้บทบาทการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนพบว่า การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายหลัก 8 ประการของโครงการที่ได้ตั้งไว้ ได้แก่ เกิดการวิเคราะห์เศรษฐกิจและการใช้พลังงานระดับครัวเรือน มีการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อสำรวจรายรับ-รายจ่ายร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง มีการจัดสร้างธนาคารขยะเพื่อเป็นแหล่งกองทุนให้ชุมชนมีหลักประกันที่มีความมั่นคง มีการสร้างทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา สร้างทักษะอาชีพ และทักษะการบริหารจัดการด้วยความรอบคอบ และรัดกุม มีการบริหารจัดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนและสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลธรรมชาติ ด้วยการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการจัดการน้ำที่ยั่งยืน และการพัฒนาจิตใจมนุษย์โดยโครงการณรงค้งานศพปลอดเหล้า นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นนวัตกรรมท้องถิ่น เตาเผาถ่าน

200 ลิตร แบบขึ้นร่นซูเปอร์ 84 ที่สามารถผลิตพลังงานทางเลือกให้แก่ชุมชน และสุดท้ายคือ การสร้างกลุ่ม ครัว. เมา เพื่อสืบสานงานพัฒนาบนเส้นทางของความพอเพียง

รูปที่ 4.12 เตาเผาถ่าน 200 ลิตร แบบขึ้นร่นซูเปอร์ 84
ที่มา: รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง (2555)

รูปที่ 4.13 กลุ่มพัฒนาทักษะอาชีพ
ที่มา: รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง (2555)

6. การขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

จากผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือของโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียงจะเห็นว่าเกิดการสร้างกลุ่ม ครัว. เมา ขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

และประสบการณ์การทำงานพัฒนาชุมชน เปรียบเสมือนเงาเฝ้าติดตามและเรียนรู้กิจกรรมที่ผู้ใหญได้เป็นผู้บุกเบิกไว้ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เองที่จะเป็นผู้สืบทอดการดำเนินงานให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการดำเนินงานของชุมชนที่มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นตำบลต้นแบบ ด้วยปัจจัยสองประการนี้จึงทำให้เกิดการขยายผลการดำเนินงานผ่านตัวโครงการและตัวบุคคล ทำให้ชุมชนข้างเคียงมีต้นแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เกิดการขยายผลทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ

7. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือภายใต้โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง จะพบปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานเครือข่ายว่ามาจากการที่สมาชิกทุกภาคฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการสร้างฉันทามติด้วยกัน มองเห็นเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน และมีการติดตามวัดผลสำเร็จของการดำเนินงาน และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การที่ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงต่อการขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้ ดังบทสัมภาษณ์ของ คุณกุลวดี จันทรปาน ที่กล่าวว่า

“...จากผลการดำเนินงานของโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง ปตท.เห็นถึงปัจจัยที่ช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาและประสบความสำเร็จทั้งหมดต้องอาศัยตัวแปรหลักๆ ได้แก่ 1.การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมองเห็นถึงเป้าหมายร่วมกัน 2. การติดตามและประเมินผล โครงการของ ปตท. จะมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ดังนั้นเราจะสามารถรู้ได้เลยว่า ทำอะไร ไปสำเร็จไหน และควรต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างไร 3.การสร้างฉันทามติ หรือข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจก่อตัวขึ้นในการทำงาน และสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ กระบวนการมีส่วนร่วม ต้องให้ทุกฝ่ายร่วมกัน ทำให้ชุมชนถึงได้ไปในเป้าหมายเดียวกันได้...”

8. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือของโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียงพบว่า มีอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานเพียงประการเดียวคือ การสร้างความยอมรับและความเข้าใจในเรื่องวิถีพอเพียง เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจากระบบทุนนิยมสู่ความใส่ใจการรู้จักพอเพียงตามบริบทของสังคมจึงทำให้ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการโน้มน้าวให้สมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณ กุลวดี จันทรปาน ที่กล่าวว่า

“...สำหรับการพัฒนาสังคมของ ปตท ในโครงการนี้เป็นการสร้างแนวคิดเพื่อพัฒนาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการการเปลี่ยนความคิดของคน จากลักษณะทุนนิยมสุดขั้ว มาสู่การพออยู่พอกิน ตามศักยภาพ ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ มั่นค่อนข้างยากที่ปรับทัศนคติคนในสังคม ซึ่งต้องใช้เวลาค่อนข้างมากเราต้องทำให้คนมาร่วมกับโครงการ อย่างแรกต้องทำความเข้าใจกับคนในชุมชนก่อนว่า เราจะไม่ได้ใช้เงินในการทำโครงการนี้ เราจะใช้หลักปรัชญาโครงการเศรษฐกิจพอเพียง คนที่จะเข้ามาก็ต้องยอมรับหลักปรัชญานี้ก่อน และการที่คนจะปรับเปลี่ยนทัศนคติต่างๆต่อไป ...”

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ

จากผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือภายใต้โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง พบว่า ในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือส่งผลให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์ในส่วนการตอบสนองต่อการกิจหลักในการดำเนินงานขององค์กร ภาคเอกชนในฐานะผู้ริเริ่มดำเนินงานเครือข่ายเน้นให้ทุกภาคส่วนเกิดความตระหนักรู้ถึงการใช้ทรัพยากรด้านพลังงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่งผลต่อการลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ เสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานซึ่งมีความสอดคล้องกับการกิจของบริษัท ซึ่งนับเป็นประโยชน์ทางอ้อมที่ในฐานะภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจจะได้รับจากการร่วมเครือข่าย ภาครัฐได้ประโยชน์จากการที่จะสามารถขับเคลื่อนแผนการดำเนินงานการพัฒนาภาคีระดับท้องถิ่นได้ ในขณะที่ภาคการศึกษาเกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาต่อยอดงานวิจัย และที่สำคัญคือ ภาคประชาชนผู้เปรียบเสมือนศูนย์กลางการดำเนินงานเครือข่ายก็ได้รับประโยชน์ ซึ่งบางอย่างสามารถมองเห็นในเชิงรูปธรรมค่อนข้างยาก แต่ผลสำเร็จของเครือข่ายสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของสมาชิกในชุมชนให้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงได้ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง ทราบถึงศักยภาพของตนเองและท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในเชิงรูปธรรมที่ชัดเจนคือ เกิดการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ นำไปสู่การสร้างรายได้ นวัตกรรมที่คิดค้นขึ้นสามารถลดรายจ่ายได้ทำให้เกิดความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ประโยชน์ทั้งหมดในเครือข่ายความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้นสามารถสะท้อนถึงความยั่งยืนที่เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วนในประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

4.4 เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาคประชาชน

4.4.1 เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง

1. แนวคิดริเริ่มในการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

เมื่อแรกเริ่มในอดีตชาวบ้านจำรุงได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณหน้าวัดจำรุง ตำบลเนินฆ้อ จังหวัดระยอง ซึ่งพื้นที่ดินบริเวณนี้มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมทั้งรูปแบบไร่นา และสวนผลไม้ โดยเฉพาะการปลูกยางพารา จึงส่งผลให้ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ ต่อมากระแสการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพาสารเคมีได้เป็นที่นิยมในชุมชนชาวบ้านจึงเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีการรวมตัวกันเพื่อหาทางออกให้แก่การประกอบอาชีพของตน โดยปราศจากความช่วยเหลือของภาครัฐ ภายหลังเริ่มประสบปัญหาความขาดแคลนการสนับสนุนทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจึงหาวิธีรวบรวมทั้งเงินและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ประกอบกับศรัทธาและความเชื่อมั่นในหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จึงได้มีการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจึงทำให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาคประชาชนภายใต้ชื่อ เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง ดังบทสัมภาษณ์ คุณชาติชาย เหลืองเจริญ ที่กล่าวว่า

“...แรกเริ่มเดิมที ชาวบ้านเรามาตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณบ้านจำรุง ก็เริ่มมีการทำการเกษตรที่เป็นอาชีพพื้นฐานของคนไทย ดินแถวนี้ดีจึงเหมาะแก่การเพาะปลูก หลักๆก็ยางพารา ฝรั่งเป็นแถวเป็นแนว ต่อมาก็มีการปลูกผักพื้นบ้าน ไม้กิน มีเหลือก็ขาย มีอยู่ช่วงหนึ่งที่กระแสการใช้สารเคมีมาแรง ชาวบ้านก็เริ่มใช้กันหนัก จนวันหนึ่งเราคิดได้ว่า ถ้าเรายังใช้สารเคมีแบบนี้ต่อไป ผลกระทบจะตกอยู่กับตัวเอง ประกอบกับที่ตอนนั้นชาวบ้านจำรุงก็มีปัญหาเรื่องความขาดแคลนการสนับสนุนจากทางภาครัฐ เราเลยต้องช่วยเหลือตัวเอง จึงได้เริ่มมีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มตามความสนใจในกิจกรรม แล้วเราก็มาร่วมหาพันธมิตรมาดำเนินงานร่วมกัน โดยเราเชื่อมั่นอย่างหนึ่งว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง จะพาเรารอดพ้นวิกฤติได้ ดังนั้นจึงมีการแปลงจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ก็มีหน่วยงานต่างๆมาช่วย คือเราต้องเข้มแข็งด้วยตัวเองก่อน แล้วก็ไปแสวงหาตัวช่วยมาทำงานเอื้อกัน ก็เกิดเป็นความร่วมมือขึ้น...”

2. เป้าหมายการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่ดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่อยู่สามารถแก้ไขปัญหาในด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ เกิดการฟื้นฟูทรัพยากร

คน ดิน น้ำ และป่า ผ่านกระบวนการทำงานของกลุ่มกิจกรรม 24 กลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกัน ประกอบกับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศ

3. โครงสร้างการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

โครงสร้างการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงในระยะแรกนั้นเป็นการดำเนินงานเครือข่ายแบบอิสระ มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ง่ายต่อการจัดการ กล่าวคือ มีผู้นำเครือข่ายที่มาจากภาคประชาชนเพียงคนเดียวเป็นผู้ประสานงานกับตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ และมีแกนนำกลุ่มกิจกรรมของภาคประชาชนเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานเครือข่าย ในการประชุมจะมีการส่งตัวแทนจากแต่ละภาคส่วนเข้าร่วมหารือในประเด็นต่างๆ แต่ภายหลังจากการกำหนดนโยบายของเครือข่ายแล้ว การบริหารงานเริ่มมีความเป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น จึงมีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ทำให้เครือข่ายเดิมที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายพัฒนาโครงสร้างการดำเนินงานเครือข่ายเป็นสภาองค์กรบ้านจำรุงได้สำเร็จ ทำให้โครงสร้างการดำเนินงานค่อนข้างเป็นทางการ และมีรูปแบบการดำเนินงานคล้ายกับโครงสร้างองค์กรของภาครัฐ

4. กระบวนการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงมีการจัดตั้งขึ้น โดยการรวมกลุ่มของภาคประชาชนตามความสนใจในกิจกรรมต่างๆ โดยมีภาครัฐเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของกลุ่ม ภายหลังเมื่อชุมชนบ้านจำรุงเกิดความเชื่อมโยงกันทุกกลุ่มแล้ว ภาคการศึกษา และภาคเอกชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน มีการเปิดเวทีเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และสร้างข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันจนพัฒนาเป็นเครือข่ายที่สมบูรณ์ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ให้องค์ความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนไหลเวียนจากภายใน ไปสู่ภายนอก และชุมชนสามารถนำองค์ความรู้จากหน่วยงานภายนอกเข้ามาพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทุกภาคส่วนต่างทำงานอย่างสัมพันธ์กันภายใต้ขอบเขตและบทบาทของตน โดยภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้ริเริ่มดำเนินงานอีกทั้งยังเป็นแกนหลักของการดำเนินเครือข่ายจะเป็นผู้สร้างความร่วมมือกันเองให้เกิดเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีมากกว่า 20 กลุ่ม มีการดำเนินงานเพื่อเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและสนับสนุนงบประมาณเพื่อทำให้เกิดกิจกรรมแต่ก็ยังเป็นส่วนน้อย ในขณะที่ภาคเอกชนจะเข้ามาสร้างความสัมพันธ์และก่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมในชุมชน ซึ่งภาคเอกชนส่วนใหญ่มักเข้าร่วมเครือข่ายในลักษณะของการสร้างความรับผิดชอบเพื่อสังคม ดังนั้นจึงเป็นทั้งผู้ให้ในเรื่องงบประมาณกับองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ และรับในเรื่ององค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการที่พนักงานของบริษัทเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประสบการณ์จากการฝึกงานในพื้นที่ และ

สุดท้ายภาคการศึกษาจะมีส่วนร่วมในการเข้ามาวิจัยพื้นที่ทั้งในด้านการพัฒนาสังคม และนวัตกรรม เพื่อท้องถิ่น โดยภาคประชาชนจะเป็นผู้กำหนดโจทย์และความต้องการของชุมชนเอง ซึ่งการดำเนินงานเครือข่ายของทุกภาคส่วนจะพบว่า มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน และยังเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาองค์กรหรือภาคส่วนของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในกระบวนการดำเนินงานเครือข่ายจึงเกิดการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอยู่เสมอ เพื่อนำข้อผิดพลาดไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในวาระถัดไป

1. ผลการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

รูปที่ 4.14 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านจำรุง

จากการดำเนินงานเครือข่ายขององค์กรชุมชนบ้านจำรุงพบว่า การดำเนินงานเครือข่ายก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาคประชาชนสามารถรวมกลุ่มตามความสนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยแบ่งตามความสนใจในกิจกรรมที่ใกล้เคียงกันทั้งหมด 24 กลุ่ม กิจกรรมได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลผลิตตามความหลากหลายของผลผลิตชุมชนจำนวน 10 กลุ่ม กลุ่มธนาคารชุมชน กลุ่มสวัสดิการเครือข่ายชุมชน กลุ่มเกษตรพื้นบ้าน กลุ่มงานอาหารท้องถิ่นไทย กลุ่มธนาคารต้นไม้ กลุ่มรวมซื้อรวมขายยางพารา กลุ่มตลาดสีเขียว กลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อม กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มร้านกาแฟพอเพียง กลุ่มสื่อชุมชน กลุ่มเลี้ยงตะพาบน้ำ กลุ่ม ฌ ผู้เฒ่า และกลุ่มอินทโชติการุณย์ เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพ และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินวิถีชีวิต ซึ่งมีการเรียนรู้ร่วมกับภาคการศึกษาที่มีการทำวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความสามารถในการต่อยอดกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์นวัตกรรมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีชื่อเรียกว่า “นวัตกรรมส้มตำแห่งบ้านจำรุง”

อีกทั้งยังเกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานที่นำไปสู่การทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตให้กับชุมชน

6. การขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

จากผลการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงที่ได้สร้างกลุ่มอินทรีโซติเพื่อสืบสานงานการพัฒนาชุมชน อีกทั้งกระบวนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้เป็นมหาวิทยาลัยบ้านนอก ทำให้การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือนั้นเกิดการขยายผลไปสู่ชุมชนใกล้เคียง และผู้ที่ได้มาศึกษาดูงาน มหาวิทยาลัยบ้านนอกแห่งนี้ก็จะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้จริง อีกทั้งเยาวชนรุ่นใหม่จากกลุ่มอินทรีโซติจะสามารถเป็นผู้นำการขยายผลการสร้างเครือข่ายให้กับชุมชนข้างเคียงก่อให้เกิดความเข้มแข็งในเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น ส่งผลถึงการพัฒนาทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ

7. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนบ้านจำรุงจะพบว่า การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จจนชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความเข้มแข็งในชุมชนนั้นต้องอาศัยปัจจัยความสำเร็จซึ่งได้แก่ความสามารถในการแปลงทฤษฎีเรื่องแนวทางของสังคมที่ยั่งยืนไปสู่การปฏิบัติซึ่งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมองเห็นเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน โดยอาศัยกลุ่มองค์กรเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งในการดำเนินงานนั้นจะต้องมีการติดตามผลอยู่เสมอ เพื่อเกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามแบบแผน และที่สำคัญทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือทำด้วยกันจึงทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายประสบความสำเร็จได้อย่างในปัจจุบันดังบทสัมภาษณ์ของ คุณชาติชาย เหลืองเจริญ ที่กล่าวว่า

“...ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายเรา หนึ่งเลยต้องมาจากความเข้มแข็งของตัวเราเองก่อน ถ้าเราไม่คิดจะพัฒนาตัวเอง แล้วใครจะมาทำให้เรา เราคิดเสมอว่าปัญหาของเรา เราอย่ามัวรู้ดีกว่าคนอื่น ดังนั้นเราต้องเริ่มด้วยตัวเอง สองคือความสามารถในการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ พูดย่นมันพูดง่าย แต่ทำยาก แต่สุดท้ายเราก็ต้องทำได้ สามต้องยึดถือเอากลุ่มองค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางแล้วร่วมมือกันทำงานด้วยกัน จะส่วนไหนเข้ามาช่วยก็ต้องคุย ต้องร่วมมือกันอย่างดี งานถึงจะราบรื่น และสี่คือต้องคอยดูแลงานอย่างใกล้ชิด...”

8. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ

จากกระบวนการดำเนินงานเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุงจะพบประเด็นปัญหาที่สำคัญได้แก่ ความสอดคล้องของนโยบายรัฐต่อการดำเนินงานเครือข่ายที่ไม่ประสานกัน เช่น กรณีที่กลุ่มเกษตรกร

ชุมชนบ้านจำรูญนั้นมุ่งเน้นการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมี ในขณะที่ภาครัฐกลับสนับสนุนเงินทุนในการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีนับเป็นความขัดแย้งในการดำเนินงานที่เป็นปัญหาระดับประเทศซึ่งภาคประชาชนนั้นทำได้เพียงการผลักดันผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและต้องใช้ระยะเวลานานในการทำให้เกิดนโยบายที่สอดคล้อง

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือ

จากผลการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรูญที่พัฒนาชุมชนร่วมกับทุกภาคส่วนจนประสบผลสำเร็จทำให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐที่สามารถบริหารจัดการในท้องถิ่น ได้สะดวกขึ้นเนื่องจากการที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง ภาคเอกชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนและสมาชิกในเครือข่าย อีกทั้งบุคลากรขององค์กรยังได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในพื้นที่ ในขณะที่ภาคการศึกษาเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับชุมชนแล้วสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดงานวิจัยที่ศึกษา ที่สำคัญคือ ภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการดำเนินงานเครือข่ายจะได้รับประโยชน์สูงสุดนั่นคือการที่สมาชิกในชุมชนมีองค์ความรู้สำคัญในการดำเนินชีวิต มีทักษะการต่อยอดองค์ความรู้ที่ตนเองมีเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับชุมชน เกิดความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะทางอาชีพที่ได้ฝึกฝนตามกลุ่มกิจกรรมสามารถต่อยอดสู่การสร้างรายได้ในครัวเรือน ทำให้สมาชิกในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งผลจากการสร้างเครือข่ายนี้ทำให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนโดยภาคประชาชน

จากการศึกษาเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีที่เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยแบ่งตามประเภทของผู้จัดตั้งเครือข่าย สามารถสรุปสาระสำคัญของแต่ละเครือข่ายได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย

เครือข่าย รายละเอียด	โครงการซึ่งหัวหน้าตาม พระราชดำริ	โครงการสมัชชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อ การพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัย กับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษาป่า สร้าง คน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านจำรุง
แนวคิดในการจัดตั้งเครือข่าย	- ปัญหาเรื่องพื้นที่และความ เป็นอยู่ของชาวบ้านใน ชุมชน - หลักปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	- การขับเคลื่อนนโยบาย การพัฒนา สังคม ด้วย วชน. - หลักปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	- กรอบแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยระยะยาว (KMUTT Roadmap 2020) - หลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	- การสร้างความมั่นคงด้าน พลังงานให้แก่ประเทศ - หลักปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	- หลักปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง - ปัญหาที่เกิดในชุมชน
ประเภทของเครือข่าย	เครือข่ายที่จัดตั้งโดยภาครัฐ	เครือข่ายที่จัดตั้งโดยภาครัฐ	เครือข่ายที่จัดตั้งโดยภาค การศึกษา	เครือข่ายที่จัดตั้งโดย ภาคเอกชน	เครือข่ายที่จัดตั้งโดยภาค ประชาชน
โครงสร้างการดำเนินงาน	มีโครงสร้างการดำเนินงาน เฉพาะของโครงการ	ใช้โครงสร้างเดิมของแต่ละ ภาคส่วนมาทำงานร่วมกัน ผ่านผู้ประสานงาน	ใช้โครงสร้างเดิมของแต่ละ ภาคส่วนมาทำงานร่วมกัน ผ่านผู้ประสานงาน	ดำเนินงานผ่าน 2 กลไกหลัก ได้แก่ กลไกการดำเนินงาน โครงการ และกลไกการ ดำเนินงานตำบล	ดำเนินงาน โดยสภาองค์กร ชุมชนที่ประกอบด้วยแกน นำทั้งหมด 24 กลุ่ม และมี ผู้ประสานงานกับภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจุลภาคในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด	โครงการชั่งหัวมันตาม พระราชดำริ	โครงการสมัชชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อ การพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัย กับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษา สร้าง คน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านจำรุง
เป้าหมาย	- พัฒนาพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นโครงการทดลองด้านการเกษตร - เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรแก่ผู้ที่สนใจ - เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชเศรษฐกิจของอำเภอท่ายาง และของจังหวัดเพชรบุรี - เพื่อให้เกิดการพัฒนาของสังคม	- เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่าย - เพื่อผลักดันให้มีการนำผลวิจัยและพัฒนาไปสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน - เพื่อให้เกิดการพัฒนาของสังคม	- เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรทางด้านวิชาการ - เพื่อขยายความรู้เชิงวิชาการและการวิจัย - เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับสังคม - เพื่อให้ประชาคม มจร. มีสำนักสาธารณะ - เพื่อให้เกิดการพัฒนาของสังคม	- เพื่อความยั่งยืนด้านพลังงานของประเทศ - เพื่อให้ชุมชนสามารถนำแนวคิด และองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน - เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่เส้นทางสายพอเพียงไปยังทุกชุมชนในสังคมไทย	- เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน - เพื่อแก้ปัญหาในด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ - เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศ

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจุลภาคในประเทศไทย (ต่อ)

รายละเอียด เครือข่าย	โครงการชั่งหัวมันตาม พระราชดำริ	โครงการสมัชชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อ การพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัย กับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษป่า สร้าง คน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านจำรุง
ระบบปฏิสัมพันธ์และการมี ส่วนร่วม	- ภาครัฐร่วมสนับสนุนการดำเนินงานและอำนวยความสะดวก ภาคเอกชนร่วมสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรม - ภาคการศึกษาเมืองมีความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาแลกเปลี่ยน - ภาคประชาชนมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการดำเนินงาน	- ภาครัฐเป็นที่ปรึกษา และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน - ภาคเอกชนสนับสนุนการดำเนินงานและถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการ - ภาคการศึกษาเป็นผู้ประสานงานหลัก และมอบองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม - ภาคประชาชน มอบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ภาคการศึกษาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมนำไปสู่การพัฒนาชุมชน - ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน - ภาคเอกชนสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการจัดการและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม - ภาคประชาชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ภาคเอกชนเป็นผู้ริเริ่มอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยเฉพาะด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม - ภาครัฐเป็นผู้ประสานงานระดับพื้นที่และอำนวยความสะดวกในการทำงาน - ภาคการศึกษาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้งานวิจัยและต่อยอดการทำงานภายในเครือข่าย - ภาคประชาชนสร้างองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ภาคประชาชน ผู้ริเริ่มดำเนินงานเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วม ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานบางส่วน - ภาคเอกชนร่วมกิจกรรมดำเนินงาน สร้างองค์ความรู้ร่วมกับชุมชน - ภาคการศึกษา วิจัยพัฒนา และต่อยอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด	โครงการชั่งหัวมันตาม พระราชดำริ	โครงการสมัชชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อ การพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัย กับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษาป่า สร้าง คน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านจำรุง
ประเภทนวัตกรรมที่เกิดขึ้น	- นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ - นวัตกรรมกระบวนการ				
ปัจจัยความสำเร็จ	- ความสามัคคีของสมาชิกในเครือข่าย - กระบวนการมีส่วนร่วม	- การมีส่วนร่วมของเครือข่าย - ความสอดคล้องในการปฏิบัติงานมีเป้าหมายร่วมกัน - ชุมชนให้ความร่วมมือ	- การมีส่วนร่วมของเครือข่าย - การมองเห็นเป้าหมายร่วมกัน	- การสื่อสารที่ดี - กระบวนการมีส่วนร่วม - การมีตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ	- ความสามารถในการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ - การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน	- ทรัพยากรน้ำในการทำเกษตร	- การสร้างความเข้าใจ และยอมรับในเครือข่าย - การเปลี่ยนผู้บริหาร - บทบาทขององค์กรปกครองส่วนกลางยังไม่เด่นชัด ขับเคลื่อนงานยาก	- ภาคเอกชนไม่เข้าใจบริบทของชุมชน	- การสร้างการยอมรับและความเข้าใจในเรื่องวิถีพอเพียง	- นโยบายของภาครัฐที่ไม่ตอบสนองวิถีการดำเนินงานของชุมชน

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด		โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ	โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษาป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง
ประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย	ภาครัฐ	- เสริมสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนารากฐานของประเทศ - สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้ - เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด				
	ภาคเอกชน	- สามารถดำเนินงานตามภารกิจหลักขององค์กร - สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน - สร้างจิตสาธารณะแก่บุคลากรในองค์กร - สร้างการยอมรับในการประกอบธุรกิจ - บุคลากรได้รับการฝึกฝนผ่านประสบการณ์จริงในชุมชน				
	ภาคการศึกษา	- เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาต่อยอดงานวิจัย - เกิดการบริการทางวิชาการ - เสริมสร้างความแข็งแกร่งในการทำงานร่วมกับชุมชนเกิดความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ชุมชน - ตอบสนองต่อแผนการดำเนินงานขององค์กร - บุคลากรของมหาวิทยาลัยเกิดสำนึกสาธารณะ				

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจุฬาลักษณ์ในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด		โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ	โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษาป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง
ประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย	ภาคประชาชน	- สร้างความเข้มแข็งของชุมชน - เกิดการพัฒนาในชุมชนทั้งบุคคลากรและพื้นที่ - บุคคลากรของมหาวิทยาลัยเกิดสำนึกสาธารณะ - เกิดการกระจายอำนาจ - เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดไปสู่หลักเหตุและผล - เกิดศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นต่อไป - สร้างความสามารถในการเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองได้ - สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิต เข้าใจศักยภาพท้องถิ่น และจัดการตนเองได้ เกิดการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ				

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด		โครงการชั่งหัวมันตาม พระราชดำริ	โครงการสมัชชา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อ การพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัย กับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านจำรุง
ความยั่งยืนของสังคม	ด้านเศรษฐกิจ	- สามารถปลดหนี้ได้ - เกิดการจ้างงาน - ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีการกระจายรายได้				
	ด้านสังคม	- มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่เพียงพอ - คุณภาพชีวิตที่ดี - มีการกำกับดูแลที่ดี - มีการพัฒนาการศึกษา				
	ด้านสิ่งแวดล้อม	- ลดความสิ้นเปลืองพลังงาน - มีพลังงานทดแทนใช้ - มีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ - เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ - ลดปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์สู่สิ่งแวดล้อม				

ตารางที่ 4.1 สรุปสาระสำคัญจากเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย (ต่อ)

เครือข่าย รายละเอียด		โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ	โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา	โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม	โครงการ รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง	เครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง
การขยายผลการดำเนินงาน	บริบทท้องถิ่น	- เป็นตัวอย่างการพัฒนาแก่ชุมชนข้างเคียง - เกิดการขยายองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนข้างเคียง				
	บริบทภูมิภาค	เกิดการพัฒนาในระดับตำบล อำเภอจังหวัด จนถึงระดับประเทศ				